

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги**

ОҚ ЙЎЛ!

(Биринчи курс талабалари учун эслатма)

**Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент — 2004**

74.58

098

Менинг энг катта ишончим ёш авлод-
дир. Замонавий билимга эга, одобли, илм-
ли, кўрсанг ҳавасинг келадиган, баркамол
ва шижоатли фарзандларимиздир. Мен
ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз
тақдирини ҳам ана шуларнинг қиёфасида
кўраман.

И. Каримов

Т 5001000000 - 74 қатъий буюртма, 2004 й.
М 352 (04) - 2004

© Фафур Гулом номидаги наш-
риёт-матбаа ижодий уйи,
2004 й.

ISBN 5-615-02276-6

20.04

A5780

Alisher Navoiy
nomidagi
O'zbekiston Mb

NO 30606
09, 10

Талабалар мадҳияси

Алп ўғлонлар ўлкаси бу кўҳна Турон
Қалқонлари, қанотлари, илм истанг.
Ярим жаҳон бунёд этган Соҳибқирон,
Алишернинг авлодлари, илм истанг!

Тахтдан тушганда ҳам отдан тушмай юрган,
Аждодингиз уй қурмаган — Давлат қурган.
Юрти учун елкасида тоғлар сурган,
Рустамлари, Фарҳодлари, илм истанг.

Кўз очгандан кезиб етти баҳри уммон,
Етти тилда сўйлашган биз тили бийрон.
Ватанида Тожмаҳаллар тиклар султон —
Бобурлари, Беҳзодлари, илм истанг.

Ҳақ йўлида сиз илмнинг умматлари,
Халқ йўлида ҳидояти, ҳимматлари.
Мадад бўлсин Яссавийнинг ҳикматлари,
Бобо Машраб баётлари, илм истанг.

Илм истанг, изингиздан ибрат ёғсин,
Ихлосингиз, шаҳдингиздан шиддат ёғсин.
Ортингиздан мағрур-мағрур миллат ёғсин —
Мулки Турон нажотлари, илм истанг!..

Алп ўғлонлар ўлкасидир Ўзбекистон,
Эркли элнинг қанотлари, илм истанг.
Ярим жаҳон бунёд этган Соҳибқирон,
Алишернинг авлодлари, илм истанг.

Муҳаммад Юсуф

Азиз ёш дўстим!

Авалло, Сизни тест синовларидан муваффақиятли утиб, олий таълим муассасасининг талабаси булганингиз билан чин юракдан табриклаймиз!

Сиз минглаб тенгқурларингиз билан ўз ҳаётингизда ажойиб бир даврга — талабалик даврига биринчи қадам қўйдингиз. Билим эгаллашнинг, замонавий ихтисослик ва юқори малакага эга бўлишнинг кенг, машаққатли, шу билан бирга илҳомбахш йўлига кирдингиз. Сизнинг бу қадамингиз жонажон Ватанимизнинг миллий истиқлолга эришган, ўз тақдири ва тараққиёти йўлини ўзи белгилаб олган, юртимиз бойликларидан фақат халқимиз манфаатлари йўлида фойдаланаётган ҳамда ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳаларида чуқур ўзгаришлар содир бўлаётган тарихий даврга тўғри келди.

Ёшликнинг жисмоний ва ақлий кучга тўлган энг фусункор палласига кириб бормоқдасиз. Мустақил Ватан Сизга замонавий билимларнинг бой хазинасини тасарруф этиш, олий даражали мутахассис бўлиб етишиш, қобилиятларингизни тўла намоён қилиш учун барча имкониятларни муҳайё этмоқда. Сизга келгусида жамиятда мўътабар ва муносиб ўринни эгаллаш учун шарт-шароит яратмоқда.

Ҳар қандай узоқ йўл биринчи қадамдан бошла-
нади. Ҳар қандай мевали дарахт ўз шох-бутуқларини
куёшга томон қанчалик баланд кўтариб юксалтир-
са, унинг илдизлари ҳам ер остига шунчалик чуқур
кириб боради.

Сизнинг илм-фан йўлидаги биринчи қадамингиз,
ёшлик ўти чақнаб турган куч-ғайратингиз манбаи —
бу ўз давлатингиз ўтмиши, ҳозирги куни ва келажак-
гини яхши билиб олишга интилишдан иборатдир.

Мана шунинг учун ҳам бугун Сизнинг янги, ажойиб
ҳаётингиз рамзи бўлган талабалик билети билан
бирга биз Сизга ушбу эслатмани ҳам тақдим этмоқда-
миз. Унда Сиз комил инсон бўлиб етишишингизда қан-
дай юксак инсоний фазилатларга эга бўлиш керакли-
ги ҳақида, мамлакатингиз, унинг тарихи, бутунги ҳаёти
ва ривожланиш истиқболлари тўғрисида, мустақил-
лик душмани бўлган ёвуз кучларга нисбатан огоҳ
бўлишликнинг зарурлиги ҳақида ҳамда олий таълим
муассасаларининг таркиби, бошқариш тизими, бўлин-
малари, унда Сизнинг ўрнингиз ҳақида қисқача маъ-
лумот берилган. Сиз бу маълумотларни қўнт билан
ўқиб чиқинг ва ўзлаштиринг.

Сизнинг мамлакатингиз буюк давлатга айлани-
ши учун барча имкониятлар мавжуд. Республикамиз
Президенти Ислам Каримов Ватанимизни юксак да-
ражада ривожланган, цивилизациялашган мамлакат-
га айлантиришга асос бўладиган беш асосий тамо-
йилни ишлаб чиқди:

1. Иқтисоднинг сиёсатдан устунлиги.
2. Давлат бош ислоҳотчи.

3. Қонун устуворлиги.
4. Кучли ижтимоий сиёсат.
5. Ислохотларнинг босқичма-босқичлиги.

Бу тамойиллар тараққиётнинг ўзбек модели бўлиб, унинг асосида мамлакатимизда ислохотлар амалга оширилиб борилди. Улар халқимиз томонидан тўла қувватланди, янги жамият қуриш сари ташланган биринчи қадамлар йўлида энг тўғри йўл эканлигини кўрсатди. Аммо ҳаёт тўхтаб қолмайди, шароит ўзгаради, вазият бошқача бўлади, мавжуд қадриятлар ўрнига бошқаси келади. Бундай ҳол фақат республикаимизда эмас, балки бутун дунё миқёсида содир бўлмоқда.

Ҳозирги куннинг энг муҳим вазифаси мамлакатимизда ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида юз бераётган ислохотларни янги поғонага кўтаришдан иборатдир. Бунда ворисликни ва узвий кетмакетликни сақлаб қолиш катта аҳамиятга эга. Шу муносабат билан мамлакатимиз Президентининг 2002 йил августда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисида демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари ва Ўзбекистонда фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг қуйидаги етти устувор йўналишлари тўғрисидаги кўрсатмалари муҳим аҳамият касб этмоқда:

1. Мустақилликни бундан буён ҳам асраб-авайлаш, ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлаш.

2. Мамлакатимизда хавфсизлик ва барқарорликни, давлатимизнинг ҳудудий яхлитлигини,

сарҳадларимиз дахлсизлигини, фуқароларимизнинг тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш.

3. Бозор ислоҳотларини янада чуқурлаштириш, кучли бозор инфратузилмасини яратиш, барқарор ва ўзаро мутаносиб, мустаҳкам иқтисодиётнинг муҳим шarti бўлган эркин иқтисодиёт тамойилларини жорий этиш.

4. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, сўз ва матбуот эркинлигини, шунингдек, ошкораликни, жамиятда ўтказилаётган ислоҳотларнинг очиқлигини таъминлайдиган демократик тамойилларни сўзда ёки қоғозда эмас, амалий ҳаётда жорий қилиш.

5. Жамият ҳаётида нодавлат ва жамоат ташкилотларининг ўрни ва аҳамиятини кескин кўтариш, «Кучли давлатдан кучли жамият сари» деган тамойилни ҳаётга жорий этиш.

6. Суд-ҳуқуқ соҳасини ислоҳ қилишни давом эттириш, суд-ҳуқуқ идораларининг мустақиллиги ва таъсирчан фаолиятини сўзда эмас, амалда таъминлаш.

7. Барча ислоҳотларимизнинг бош йўналиши ва самарадорлигининг пировард натижасини белгилаб берадиган инсон омили ва мезони эканлигини назарда тутиш. Бу устувор йўналишнинг марказида маънавият, ахлоқ-одоб, маърифат каби ўлмас қадриятларнинг туриши.

Бу устувор йўналишлар мустақилликнинг биринчи кунларидан бошлаб мамлакатимизда изчиллик билан амалга оширилаётган ислоҳотларнинг мантиқий ва объектив давоми бўлди.

Келажаги буюк давлат қуришнинг муҳим шарти

Мустақил Ўзбекистоннинг азиз фарзандлари!

Президентимиз «Ўзбекистон келажаги буюк давлат» деганларида Сиздек юксак дидли, ўқув-уқувли, қобилиятли, салоҳиятли, фозил фарзандларимизни назарда тутганликларини унутманг. «Элим деб, юртим деб, ёниб яшаш керак»лигини дилингизга жо этинг, Сизлардан ажодлар руҳи шод бўлсин, ота-боболарингиз, халқингиз, миллатингиз ва келажак авлод мамнун бўлсин. Баркамол, чинакам инсоний фазилатларга эга бўлган инсон бўлиб улғайинг. Бунинг учун:

· Мустақил Ватан тақдирини ўз тақдирингиз билан чамбарчас боғланг, бутун фаолиятингизни она диёрга ва унинг буюк келажагига бахшида этинг.

· Ватанимиз мустақиллиги, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси асосида барпо этилган давлат тизимини, демократия ва қонунчилиқни, халқ томонидан сайланган мамлакат Президентининг обрў-эътиборини сақланг ва мустаҳкамланг.

· Халқимиз ва мамлакатимизнинг буюк келажаги, озод ва обод, эркин ва фаровон ҳаёти, Ўзбекистоннинг XXI асрда жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллаши Сизга ва Сизнинг келгусидаги фаолиятингизга боғлиқлигини зинҳор унутманг.

· Сиз келгусида жамиятимизнинг барқарорлигини, осойишталигини ва миллатлар ўртасидаги тотувликни, давлатимиз хавфсизлигини, тинч-

лигини, чегараларимиз дахлсизлигини сақлаб қолишга қодир бўлган Ўзбекистоннинг муносиб фуқароси бўлиб етишишга интилинг.

· Сиз ҳозир ҳам, келажакда ҳам Ватан менга нима берди деб эмас, балки мен Ватанга нима бердим, эл-юрт тараққиёти ва истиқболи учун нима қилмоқдаман, мустақилликни мустаҳкамлаш ишига қандай ҳисса қўшмоқдаман, деган ўғитга доимо амал қилинг.

· Ўзингизда демократик тамойилларни шакллантириб боринг, уларга тўла амал қилишга ўрганинг, зеро, Президентимиз таъкидлаганидек, демократия ҳар бир фуқаронинг ҳаёт эҳтиёжига айланган тақдирдагина демократия ҳисобланади.

· Демократия неъматларининг оддий истеъмолчиси эмас, балки уларнинг фаол яратувчиси ва ҳимоячиси бўлиб етишинг.

· Халқимиз тарихини пухта ўрганинг. Боболаримиз — Муҳаммад ал-Хоразмий, Аҳмад ал-Фаргоний, Имом ал-Бухорий, ат-Термизий, Абу Наср Форобий. Абу Али ибн Сино, Абу Райҳон Беруний, Баҳоуддин Нақшбанд, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобурдек аждодларимиз қолдирган меросга амал қилинг, уларнинг номлари билан фахрланинг.

· Аждодлар, ота-боболар эътиқод қилган динимиз маънавий қадриятларини ҳурмат қилинг. Одамлар руҳиятини, уларнинг қувонч ва ташвишлари, мақсад ва интилишларини англашга, аҳил, покиза, меҳр-мурувватли, оқибатли, номусли, ориятли бўлишга, адолат ва инсоф билан яшашга интилинг.

· Сиз муқаддас динимиздан ғаразли сиёсий мақсадларда фойдаланишга интилувчи шахслар ва кучларга қарши аёвсиз кураш олиб боринг.

· Фуқаролик жамиятининг энг муҳим таркибий қисмлари бўлган маънавият, ахлоқ-одоб, маърифат келгуси фаолиятингизнинг асосини ташкил этсин.

· Ёшлик – доноликни ўрганадиган давр. Ҳозирги замон билимларини чуқур эгалланг. Соҳибқирон Амир Темурнинг «Билаги зўр бирни йиқар, билими зўр мингни» деган ўғитига амал қилинг.

· Умрни бугун-эрта деб орқага сурманг. Вақтдан оқилона фойдаланинг. Ўз устингизда тинмай ишланг. Билингки, халқингиз, ота-онангиз Сиздан етук инсон, жамиятнинг фаол фуқароси бўлиб етишиб чиқшингизни кутмоқда.

· Тил бойлиги тафаккур бойлигидир. Давлат тилини мукамал эгалланг, уни ҳурмат қилинг. Хорижий тилларни ўрганинг ва пухта билинг.

· Кексалар, ўқитувчилар, устозлар, мураббийларни эъзозланг ва улуғланг. Уларнинг ўғитларига доимо амал қилинг.

· Оила жамиятнинг дуру гавҳари, унинг фаровонлиги, миллат кўзгуси эканлигини дилга жо этинг. Ота-оналар олдидаги фарзандлик бурчингизни тўла адо этинг.

· Юртимизнинг наботот ва ҳайвонот оламини, сув манбалари ва атроф муҳитини муҳофаза қилинг.

· Яхши дўст орттиришга интилинг, ўртоқларингизни ҳурмат қилинг, улар билан дўстона

муносабатда бўлинг. Ҳақиқий дўст туганмас бойлик эканлигини унутманг.

· Одамларни севинг. Улардан меҳр ва мурувватингизни дариг тутманг, уларни қайси миллатга, ирққа, динга мансуб бўлишларидан қатъи назар ҳурмат қилинг.

· Аввало, гўзал ахлоқни, кейин донишмандликни ўрганинг. Одамга ярашадиган, унинг ҳуснига-ҳусн қўшадиган либос бу одоб-ахлоқ либоси эканлигини доимо ёдда тутинг.

· Оқил ва донолар билан суҳбатдош бўлинг, илмингиз ҳар қанча кўп бўлса ҳам, уни янада бойитишга интилинг.

· Билингки, кўп нарсани билиб кам сўзлаган, ўз билимига мағрур бўлиб, билимдонлик қилмаган одам энг ақлли ва ҳурматга сазовор одам ҳисобланади.

· Ёшлик чоғингизда унга хос бўлган жасорат, келажакка ишонч, бунёдкорлик, билимга чанқоқлик, софдиллик, самимиятлик каби олижаноб хислатларни ўзингизда мужассамлантиринг, токи улар камолотга интилган йўлингизда Сизга ҳамроҳ бўлсин.

Ўзбек халқининг мустақиллик учун кураши тарихидан

Қадрдон ёш дўстим!

Мақтабдан Сизга маълумки, тарихда бирон-та халқ, бирон-бир миллат ўз мустақиллигини ҳеч

қачон осонлик билан қўлга киритмаган. Шу билан бирга, истиқлолга эришиш ва унинг неъматларидан фойдаланиш бир кун ва ҳатто, бир неча йил давомида амалга ошмаган.

Бу йўлда ўз юртининг озодлиги ва халқининг бахт-саодати учун ҳаёт-мамонт жангларида жонини қурбон қилган аجدодларимизнинг муқаддас номларини ғурур билан тилга оламиз.

Тўмарис, Широқ, Слитамен, Нажмиддин Кубро, Темур Малик, Жалолоддин Мангуберди, Маҳмуд Таробий, Амир Темур ва бошқалар ажнабий босқинчиларга қарши озодлик учун кураш олиб бордилар ва улар авлодлар хотирасида абадий сақланиб қолдилар.

Милоддан аввалги 530 йилда массагетлар йўлбошчиси малика Тўмарис Кир II бошчилигидаги ажнабий босқинчиларга қарши курашда қаҳрамонлик намуналарини кўрсатди. Тўмарис халқимиз орасида озодлик учун курашчи ва Ватанга садоқат рамзи сифатида қадрланади.

Аҳмонийлар шоҳи Доро I милоддан аввалги 519—518 йилларда Ватанимиз устига қўшин тортиб, уни таслим этмоқчи бўлди. Оддий йилқибоқар Широқ ўз Ватанига бостириб кирган душманларга ҳийла ишлатиб, уларни чалғитиб, Қизилқумнинг ҳалокатли жазирама даштларига бошлаб борди ва ўз жонини қурбон қилиб, Ватани ва халқини ёвуз босқинчилардан асраб қолди. Широқ халқимиз хотирасида миллат ва Ватанга фидойилик ҳамда ватанпарварликнинг ёрқин тимсоли бўлиб қолди.

Ёки Спитамен жасоратини олайлик. Маълумки, милоддан аввалги IV асрда юнонистонлик Искандар Зулқарнайн Ватанимиз ҳудудига бостириб кириб, халқимиз бошига қанчадан-қанча кулфатлар солди. Халқ қаҳрамони Спитамен бошчилигида Самарқандда кўтарилган қўзғолон Искандар Зулқарнайн кўшинларига катта талафот келтирди. Бу қўзғолон бутун бақтриялик ва суғдиёналикларни озодлик учун курашга илҳомлантирди.

Яна бошқа бир мисол. XIII асрнинг бошларида Чингизхон бошлиқ мўғул истилочилари мамлакатимизга юриш бошлади. Мамлакат даҳшатли олов ичида ёнди. Хўжанд шаҳри ҳокими ва жасур саркарда Темур Малик халқни мўғул босқинчиларига қарши чорлади ва унинг мардона курашлари душманни саросимага солди. Мўғул босқинчиларига қарши курашда Шайх Нажмиддин Кубро жасорати тилларда дoston бўлди. У жангга кирди ва қўлида озодлик байроғини маҳкам тутиб жон таслим этди.

Ёки Хоразмшоҳлар сулоласининг энг машҳур вакили Жалолиддин Мангубердининг мўғул истилочиларига қарши олиб борган курашини эслайлик. У ўз қўшинлари билан II йил давомида душманнинг ғарб мамлакатларига ва жанубга қараб юришини тўхтатиб қўйди.

Жалолиддин Мангуберди жасорати тўғрисида Чингизхоннинг ўзи “Отадан дунёда ҳали бундай ўғил туғилмаган, у саҳрода шер каби ғолиб жангчи, дарёда наҳанг каби ботир”, деб ҳайратга тушгани ва унга тан бергани тарихий манбалардан маълум.

Мовароуннахрни мўғул истилочиларидан озод этиш, тобора парчаланиб бораётган мамлакатни бирлаштириш, унинг мустақиллигини таъминлаш, истилочилар зулми остида ночорлашиб ва қашшоқлашиб бораётган халқ турмушини ўнглаш йўлида олиб борилган кўп йиллик курашларга соҳибқирон Амир Темур бошчилик қилди. Амир Темур мамлакатни душмандан озод этиш, унинг ҳудудларини мустаҳкамлаш, ўзаро тарафқашлик қилаётган амирлар ўртасида аҳилликни, биродарликни барқарор этишни ўзининг асосий вази-фаси деб билди.

Амир Темур қонунлар ва миллий урф-одатларга асосланган адолат ва озодлик дастурига тўла амал қиладиган марказлашган давлат тузди.

XVI-XVIII асрларда хонлар, амирлар ва беклар ўртасида асрлар давом этган ўзаро низо ва урушлар пировардида мамлакатни инқирозга олиб келди. Мамлакат хонликларга бўлиниб кетди. Бундан фойдаланган чор Россияси XIX асрнинг иккинчи ярмида Туркистонни босиб олиб, ўз ҳукмронлигини ўрнатди. Оддий меҳнаткаш халқ ҳам, маҳаллий амалдорлар ҳам мустамлакачилар зулми остида эзилди.

Чоризм истибдодига қарши Ўрта Осиёда тинимсиз кўзғолонлар ва халқ ҳаракатлари бўлиб турди. 1892 йилги Тошкент кўзғолони, 1898 йилги Андижон кўзғолони, 1916 йилги тарихда машҳур бўлган Жиззах кўзғолони бунинг ёрқин мисолидир.

XIX аср охири ва XX аср бошларида Туркистон ижтимоий-сиёсий ҳаётида жаҳидчилик ҳаракати кенг тус олди. Бу ҳаракатнинг энг таниқли

намояндалари Маҳмудхўжа Бехбудий, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Қодирий, Убайдулла Хўжаев, Мунавварқори Абдурашидхонов, Полвонийёз ҳожи Юсупов маҳаллий халқни маърифатли қилишни, чор мустамлакачиларига қарши миллий мустақиллик учун курашиб, эрк ва озодликка эришишни ўз олдиларига асосий мақсад қилиб қўйдилар. Ўрта Осиёда мустабид советлар ҳокимияти ўрнатилгач, унинг ғайритабиий, зўравонларча сиёсатига қарши озодлик учун ҳам қуроли, ҳам маънавий-маърифий кураш авж олиб кетди. Бундай ҳаракатларнинг бошида, бир томондан, меҳнаткаш халқ ичидан чиққан, чоризм ва советлар мустамлакачилигининг ижтимоий зарарли оқибатларини тугатиш, қонуний йўл билан Ватан озодлигига эришиш учун халқни курашга бошлаган маънавий раҳнамолар — зиёлилар, иккинчи томондан эса зўравонликка қарши қуроли лашкарлар тузган қўрбошилар турар эди. Коммунистик мафкура ва сиёсат уларни «босмачилар» ва бундай ҳаракатларни «босмачилик ҳаракатлари» деб бузиб талқин этди. 30-йилларнинг ўрталаригача давом этган бу курашда юз минглаб ватандошларимиз озодлик қурбони бўлдилар.

Сизга бу ўринда бир муҳим фикрни таъкидлаб ўтишни жоиз деб биламиз. Курашлар оловида неча бор куйиб ёнган бу табаррук замин, жонажон Ватанимиз — Ўзбекистон ўзининг оғир, мусибатли ўтган тарихи билангина эмас, балки

жаҳон маданиятига муносиб ҳиссасини қўшган фозилу фузалоларни етиштириб берганлиги билан ҳам дунёга машҳурдир. Булар ал-Хоразмий, Аҳмад ал-Фарғоний, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Имом ал-Бухорий, Имом Мотурудий, Бурҳонуддин Марғиноний, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур ва бошқалардир.

Ватан мустақиллигининг қўлга киритилиши

Ватанимизнинг мустақиллиги учун кураши мантиқий натижа билан тугалланиши муқаррар эди.

Ўтган асрнинг 80-йиллари охири ва 90-йилларининг бошларида СССР деб аталмиш империя таназзулга юз тутди. Ҳукмрон коммунистик партия халқларнинг мустақил ҳаракатини жиловлашга ожиз бўлиб қолди. Марказий ҳокимият фалаж ҳолатга келди. СССР ич-ичидан зил кетаётганини, бундай шароитда Ўзбекистон ўзининг давлат мустақиллигига парламент йўли билан, қонуний асосларда эришиши мумкинлигини Президент Ислам Каримов ҳаммадан олдин англади.

Президент Ислам Каримов 1991 йил 31 август куни Республика Олий Кенгашининг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигини эълон қилди.

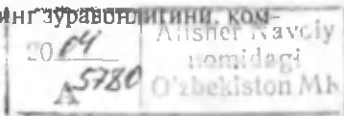
1 сентябрь – Ўзбекистон Республикасининг Мустақиллик куни, деб белгилаш тўғрисида қарор қабул қилинди ва миллий байрам сифатида нишонланадиган бўлди.

Ўзбек халқининг муқаддас тарихий орзуси ушалди. У сиёсий мутелик ва асоратдан қутулди. Дунё харитасида яна бир мустақил, озод суверен давлат – Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлди.

Ўзбекистон халқи ўз мустақиллигини қувонч билан кутиб олди ва маъқуллади. Бунга 1991 йил 29 декабрда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши томонидан эълон қилинган «Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллигини маъқуллайсизми?» мавзусида ўтказилган референдум натижалари яққол мисол бўла олади. Республикамининг давлат мустақиллигини ёқлаб умумхалқ референдумида қатнашганларнинг 98.2 фоизи овоз берди.

Бу Ўзбекистон мустақилликни ҳеч қийинчиликсиз, курашларсиз қўлга киритди, деган хулосага олиб келмаслиги керак.

Мустақилликнинг дастлабки йилларида Ўзбекистонда юзага келган мураккаб, оғир ижтимоий-сиёсий вазиятга тўғри баҳо бериш, унинг аянчли оқибатлари олдини олиш, ёш давлатимиз, айниқса, Президентимиз Ислам Каримов зиммасига жуда катта масъулият юклаган эди. Ўтган аср саксонинчи йилларининг охири ва тўқсонинчи йилларнинг бошида мустақил совет ҳокимиятининг зур вазирлигини, қон-

мунистик мафкуранинг яккаҳоқимлигини қоралаб чиққан «Бирлик» халқ ҳаракати, «Эрк» демократик партияси, кейинчалик, мамлакатимиз истиқлол йўлига қадам қўйгандан сўнг, жамиятни янгилаш учун бир тизимдан иккинчи тизимга ўтиш зарурияти ва унинг машаққати, қандай ислоҳотлар ўтказиш кераклигини, одамлар онги ва психологиясини ўзгартириш лозимлигини тушуниб етмадилар. Улар конструктив соғлом оппозициянинг демократик тамойилларини оёқ ости қилиб, мамлакатда вужудга келган қийинчиликларни рўкач этган ҳолда, турли йўллар билан ҳокимиятни қўлга олишга ҳаракат қилдилар. Янги жамият қуриш, яратувчилик, бунёдкорлик ишларидан хабарсиз, сиёсий партия, партиявий кураш, муҳолифат нима эканлигини тушуниб етмаган бу гуруҳлар сохта эҳтиросли шиорбозлик, ҳайқириқлар билан кўчакўйда митинглар уюштирдилар, халқни депутатлар фаолиятига ишончсизлик билдиришга чақирдилар, ҳукумат раҳбарларига ҳар хил жирканч йўллар билан маънавий, сиёсий зарба беришга ҳаракат қилдилар. Уларнинг бундай фаолиятлари, айниқса, 1991 йил 29 декабрдаги Президент сайловлари арафасида кенг тус олди.

Бундай курашда Президент Ислом Каримовнинг метин иродаси, ўз ишига ва халқига ишончи жамиятимизни барқарорлик, иқтисодий тараққиёт, маънавий равнақ йўлидан олиб боришда ҳал қилувчи роль ўйнади.

Бундан ташқари, мустақиллик эндигина эълон қилинганда ҳукуратимиз ва Президент Ислам Каримовга нисбатан асл ниятларига кўра муҳолиф кучга айланган гуруҳлар ҳам ҳаракатга келдилар. Лекин улар ўз ниятларига етолмадилар. Буни жаҳон ҳам тан олди. Масалан, «Век» газетаси ўша давр тўғрисида 1995 йил 21—27 июль сонида шундай деб ёзади: «СССР парчаланиб кетгандан сўнг, энг даҳшатли воқеа Ўзбекистонда юз бериши лозим эди. Лекин бундай бўлмади. Каримов бирорта ҳам хатога йўл қўймади».

Ўзбекистон халқи мустақиллик туфайли қуйидаги имкониятларга эга бўлди:

- ўз тақдирини ўзи белгилаш, давлат ва жамиятнинг сиёсий тизимини мустақил яратиш, демократик йўл билан сайланган органлар орқали ҳокимиятни бутун тўлалиги билан бошқариш;

- ишлаб чиқариш ва илмий-техник имкониятларга, табиий ва хом ашё ресурсларига тўла эгаллик қилиш ва улардан мамлакат манфаатлари йўлида фойдаланиш;

- тараққиёт йўлини жаҳон тажрибалари, тарихий анъаналар ва халқнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда мустақил танлаш;

- миллий давлатчилигимиз анъаналарига асосланган ҳолда ҳуқуқий демократик давлатни барпо этиш;

- очиқ фуқаролик жамияти қуриш;

- тарихимизни холисона ёритиш, миллий ва диний қадриятларимизни қайтадан тиклаш, ҳаётимизни эски ҳукмрон мафкура ва мустабид тузум асоратидан халос этиш;

- ёш авлодни ҳақиқий ватанпарвар ва юртпарвар этиб тарбиялаш, уларга замон талаблари даражасида билим ва касб-ҳунар бериш;

- юртимиз хавфсизлиги, фуқаролар тинчлиги ва миллатлараро тотувликни таъминлаш;

- халқаро муносабатларда мустақил субъект сифатида иштирок этиш, барча нуфузли ташкилотларга тенг ҳуқуқлилик асосида аъзо бўлиб кириш, бошқа мамлакатлар билан ўзаро манфаатли шартнома ва битимлар тузиш.

Шундай қилиб, мустақиллик халқимизга ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини берди.

Келгуси қадам мустақиллик берган имкониятларни воқеликка айлантиришни, бунинг учун эса мамлакатда ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маърифий ислоҳотларни босқичма-босқич, изчиллик билан ўтказиш бориб, озод ва обод Ватанни барпо этишни тақозо этар эди. Бу улуғ мақсадга етишиш учун мамлакатимизда барча имкониятлар мавжуд эди.

Янги жамиятга ўтиш даврида сиёсий ислоҳотлар

Мустақилликнинг дастлабки йиллариданоқ мамлакатимизда демократик давлат ва фуқа-

ролик жамияти қуришга йўналтирилган йўл белгилаб олинди.

Мустақиллик яратган имкониятлар шарофати билан мамлакатимизда инсон манфаатлари, тинчлиги ва фаровонлигига хизмат қилувчи эркин, очиқ ижтимоий-сиёсий тизим барпо этишни таъминловчи кенг қамровли демократик ислохотлар амалга оширилди.

Ўзбекистон миллий ҳуқуқий давлат, фуқаролик жамияти қурилишида халқаро тан олинган демократик тамойилларга, ривожланган демократик давлатлар тажрибасига ҳамда кўп минг йиллик ўзбек давлатчилиги тарихи ва ўзига хос миллий, маънавий, ахлоқий қадриятларга таянди.

1992 йил 8 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинди.

Вакиллик ҳокимиятини вужудга келтиришнинг энг демократик тизими — қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти барпо этилди.

Давлат бошқарувининг янги, замонавий, самарали энг мақбул тизими — Президентлик республика бошқаруви барпо этилди. Унга кўра, давлатни халқ сайлайдиган ва кенг ваколатларга эга бўлган Президент бошқаради. У давлатнинг ҳам, ҳукуматнинг ҳам бошлиғидир. Бундай республикада ҳукуматни Президент тўзади.

Республика парламенти — Олий Мажлис 13 йил давомида давлатимизнинг асосий қомуси бўлган Конституцияга мувофиқ 500 га яқин қонун, 10

кодекс, 2 миллий дастур ва мингдан ортиқ қарорлар қабул қилди. Ўтган 13 йил давомида Олий Мажлис бир палатали парламент сифатида фаолият юритиб, катта тажриба тўплади. Парламент фаолияти учун энг зарур бўлган омил — юқори малакали сиёсатшунослар, юристлар, иқтисодчилар корпуси шаклланди. Олий Мажлиснинг 2001 йил декабрда бўлган еттинчи сессиясида икки палатали парламент тузиш зарур, деган хулосага келинди. 2002 йил 27 январда икки палатали парламент тузиш масаласида референдум ўтказилди. Референдумда иштирок этган фуқароларнинг 93,65 фоизи икки палатали парламент тузишни ёқлаб овоз бердилар. 2002 йил апрелда бўлган Олий Мажлиснинг саккизинчи сессияси «Референдум яқунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида», 2002 йил декабрда бўлган Олий Мажлиснинг ўнинчи сессиясида «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Сенати тўғрисида», «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Қонунчилик палатаси тўғрисида» Конституциявий қонунлар қабул қилинди. Ўзбекистон парламентининг номи Олий Мажлис, қуйи палатаси Қонунчилик палатаси, юқори палатаси эса Сенат деб аталади. 2004 йил Ўзбекистон Республикаси парламентиға сайловлар йилидир. Ўзбекистонда икки палатали парламентға сайловлар 2004 йил декабрда бўлади.

Ўзбекистонда давлат бошқаруви тизими тубдан ислоҳ қилинди. Миллий давлатчилик анъаналарини

Ўзида мужассамлаштирган кучли ижроия ҳокимияти — Вазирлар Маҳкамаси тузилди.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва 1993 йил 2 сентябрда қабул қилинган «Судлар тўғрисида»ги Қонун асосида суд ислохотлари ўтказилди. Суд тизими беш йил муддатга сайланадиган Конституциявий суд, Олий суд, Олий хўжалик суди, Қорақалпоғистон Республикаси Олий суди ва хўжалик суди, Тошкент шаҳар, вилоят, туман ва шаҳар судлари, хўжалик судларидан иборат.

«Ўзбекистон Республикаси маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида»ги Қонунга мувофиқ, вилоят, туман, шаҳарларда ҳокимликлар ташкил этилди. Ҳокимият қошида ижроия аппарати тузилди.

«Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги Қонунга биноан шаҳар, шаҳарча, қишлоқ ва овулларда фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари — маҳалла қўмиталари ташкил этилди.

Бугунги кунда тўққиз минг олти юз тўқсонга яқин фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари миллий анъаналарга мувофиқ мамлакат ижтимоий ҳаётида жуда катта ўрин тутмоқда.

Ўзбекистонда демократик жамиятга хос сайлов тизими барпо этилди.

Республикада 5 сиёсий партия (Халқ демократик партияси, «Фидокорлар» миллий-демократик партияси, «Адолат» социал-демократик партия-

си, Миллий тикланиш демократик партияси, Либерал-демократик партияси), Халқ бирлиги ҳаракати, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, қасаба уюшмалари ва хотин-қизлар ташкилотлари, 300 республика ва халқаро ноҳукумат ташкилотлари, жамғармалар ва фуқароларнинг бошқа бирлашмаларини ўзида мужассамлантирган ижтимоий-сиёсий тузум вужудга келди.

Инсон ҳуқуқлари бўйича Олий Мажлиснинг Ваколатли институти (омбудсман) таъсис этилди. Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази, Ҳаракатдаги қонунчилик мониторинги институти халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликда фаолият кўрсатмоқда.

Демократик институтларнинг муҳим тармоғи бўлган эркин оммавий ахборот воситалари (ОАВ) вужудга келди.

Бугунги кунда **Ўзбекистонда 609 та газета** (1990 йилда — 311 та) нашр этилади:

шундан 357 таси (1990 йилда — 300 та) давлат,
161 таси (1990 йилда — 11 та) жамоат,
42 таси (1990 йилда — 0) тижорат,
47 таси (1990 йилда — 0) хусусий,
2 таси (1990 йилда — 0) диний.

162 та журнал (1990 йилда — 65 та) нашр этилади:

шундан 100 таси (1990 йилда — 29 та) давлат,
45 таси (1990 йилда — 28 та) жамоат,
13 таси (1990 йилда — 0) тижорат,
4 таси (1990 йилда — 0) хусусий.

Республикада 3 та ахборот агентлиги, 50 дан ортиқ телерадиокомпаниялар ва студиялар ишлаб турибди. Ўзбекистон телевидениясининг кундалик кўрсатувлари ҳозирда 51,5 соатни ташкил этса, республика радиоси 100 соатлик эшиттириш олиб боради. Ўзбек ва рус тилларида ташқи мамлакатлардан республикамизда берилаётган эшиттиришлар 17 соатни ташкил этади.

Шундай қилиб, мустақилликнинг 13 йили давомида ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти асослари яратилди.

Мустақил Ватанимиз иқтисодий ислоҳотлар йўлида

Мустақиллик шарофати билан халқимиз ўлкадаги беқиёс бойликнинг абадул-абад ҳақиқий эгаси бўлиб қолди.

Ўзбекистонда 100 га яқин турдаги минерал хом ашёни ўзида мужассам этган фойдали қазилмаларнинг 2,7 минг конлари аниқланган. Мамлакатнинг умумий минерал хом ашё салоҳияти 3,3 триллион АҚШ доллари миқдорида баҳоланмоқда. Республика конларидан ҳар йили 5,5 млрд. АҚШ долларига тенг фойдали қазилмалар қазиб олинмоқда. Олтин захиралари бўйича республика жаҳонда тўртинчи ўринни, мис бўйича 10–11 ўринни эгаллаб турибди.

Президент Ислам Каримов мамлакатимиз тараққиётининг ўзига хос йўлини ишлаб чиқди. Бу Президент номи билан жаҳонга танилган тараққиётнинг «Ўзбек модели» деб аталмоқда.

Тараққиётнинг ўзбек модели қуйидаги тамойилларга асосланади:

1. Иқтисодиётни мафкурадан холи этиш, иқтисоднинг сиёсатдан устунлиги, ўзига хос ички қонунларга мувофиқ ривожланиши.

2. Давлат бош ислохотчи, иқтисодий ўзгаришларнинг ташаббускори.

3. Қонун устуворлиги, қонун олдида ҳамманинг бараварлиги ва ҳамманинг қонунга бўйсунishi.

4. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг барча бос-қичларида кучли ижтимоий сиёсат юритиш, аҳолининг муҳтож табақаларини ижтимоий ҳимоялашнинг устуворлиги.

5. Бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ва изчил равишда ўтиш, яъни ислохотларни инқилобий сакрашларсиз амалга ошириш.

Ислохотларнинг ўзбек модели бундан олдин яратилган ва мавжуд бўлган моделларнинг бирортасини такрорламаган ҳолда, ўз моҳияти ва мазмуни жиҳатидан бутунлай янги тараққиёт модели бўлиб дунёда тан олинди.

Ислохотлар ва иқтисодий тараққиётнинг бош мезони, Президент таъкидлаганидек, ислохот — ислохот учун эмас, балки ислохот — инсон учун, мамлакат аҳолисининг фаровонлиги ва турмуш даражасини кўтаришга қаратилганлигидадир.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, кўп укладли иқтисодиётни шакллантириш иқтисодий ислохотларнинг устувор йўналиши деб белгиланди. Бу борада 20 дан ортиқ махсус дастурлар ишлаб чиқил-

ди ва уларни амалга оширишга давлат бошчилик қилди. 1991—1998 йилларда давлат ихтиёрида бўлган бир миллиондан ортиқ квартираларнинг 98 фоизи фуқароларнинг хусусий мулкига айлантирилди. Бунда ҳар 3 квартиранинг биттаси уруш фахрийлари, ўқитувчилар ва ижодкор зиёлиларга бепул берилди. Давлатга қарашли кичик корхоналар, маиший хизмат муассасалари, дўконлар хусусийлаштирилди.

Мустақилликнинг 13 йили давомида ўрта ва кичик бизнес ривожлантирилди, фаолият юритаётган кичик ва ўрта бизнес субъектлари 230 мингдан ошди. Ҳозирги кунда кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришдаги улуши 35 фоизга етди.

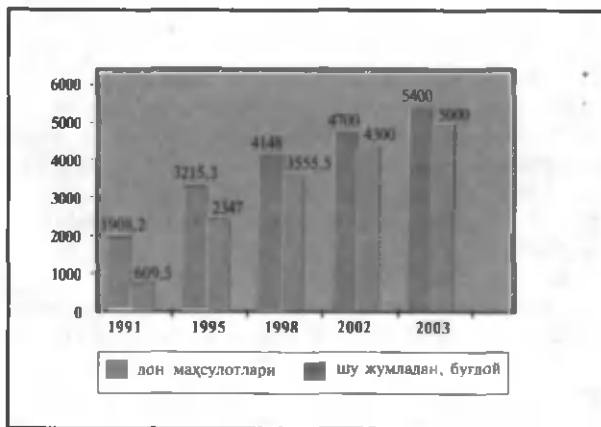
Қишлоқда деҳқон ва фермер хўжаликлари ташкил этилди. Иқтисодий ислохотлар натижасида республикада кўп укладли иқтисодиёт, мулкдорлар табақаси шаклланди. 2004 йилда корхона ва хўжаликларнинг 90 фоизини хусусий мулк, акциядорлик жамиятлари, қўшма корхоналар, кооперативлар, ширкат хўжаликлари ташкил этди.

1991—2003 йилларда 2 мингта корхона ва бошқа ишлаб чиқариш муассасалари қурилди, маҳсулотларнинг 9,5 мингдан ортиқ янги турларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди.

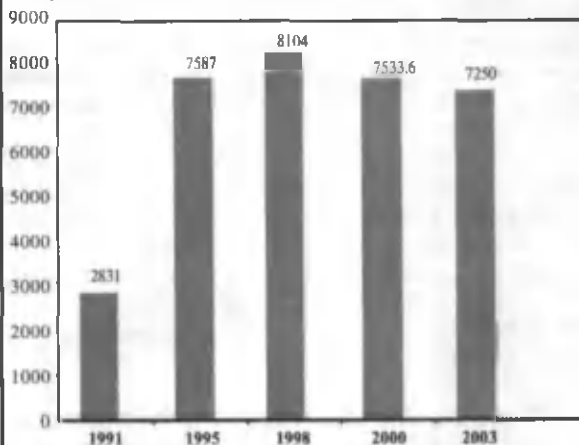
Республикада экспортга мўлжалланган маҳсулотларни ишлаб чиқаришни рағбатлантирувчи тизим яратилди. Кичик ва ўрта бизнес субъектлари рўйхатга олинishi билан ўз-ўзидан ташқи иқтисодий фаолиятнинг иштирокчиларига айланади-

лар. Бугунга келиб, биз турли асбоб-ускуналар, озиқ-овқат моллари, ил-газлама, автомобилларни экспорт қилмоқдамиз. Экспортни кенгайтириш бевосита экспортга мўлжалланган маҳсулотларни ишлаб чиқарувчи корхоналарни кўпайтиришга, унда маҳаллий хом ашёдан кенг фойдаланишга боғлиқ. Бунга мисол қилиб, пахта толасини қайта ишлашни олиш мумкин. Агар мамлакатимизда пахта толасидан ил-газлама ва тайёр маҳсулотларни ишлаб чиқариш 1990 йилда 12 фоизни ташкил этган бўлса, ҳозирги кунда 30 фоизга етди.

Ўзбекистон галла ва нефть мустақиллигига эришди. Бунинг тасдиғини қуйидаги расмларда келтирилган рақамларда кўриш мумкин:

Нефть ва газ конденсати ишлаб чиқариш (минг тонна ҳисобида)

Саноатнинг автомобилсозлик, микробиология, целлюлоза-қоғоз, қанд, фармацевтика ва бошқа таъмомила янги тармоқлари юзага келди.

Улар мамлакатимиз иқтисодини ривожлантиришда катта ўрин тутмоқда. Масалан, мустақил тараққиётнинг бешинчи йилидаёқ Ўзбекистон жаҳоннинг 28 автомобиль ишлаб чиқарадиган мамлакатлари қаторидан жой олди. 1996 йилда Асака шаҳрида ҳозирги замон автомобиль заводи Жанубий Кореянинг машҳур корхонаси билан ҳамкорликда ишга туширилди. «ЎзДЭУавто» беш йил давомида (1996–2001 й.й.) 250 минг автомобиль ишлаб чиқарди.

Ҳозирги кунда ҳар йили 70 мингга яқин автомо-
 биль ишлаб чиқармоқда. Ёки бошқа мисол. **Фармацев-**
тика саноати 1994 йилда аҳолининг дори-дармонга эҳти-
ёжини республикада ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳисо-
бига бор-йўғи 4,5 фоизга қондирган бўлса, ҳозирги вақт-
да бу кўрсаткич 30 фоизга етиб қолди. Охириги 10 йилда
 200 номли янги дори-дармон ва тиббиёт маҳсулотла-
 ри ўзлаштирилди ва ишлаб чиқаришга жорий этилди.

2003 йил ўрталарига келиб чет эл сармоялари
 иштирокида барпо этилган 2 мингдан ортиқ қўшма
 корхоналар фаолият юритди. Бугунги кунда мамла-
 катимизда умумий қиймати 3,6 млрд. АҚШ доллари
 ҳажмидаги 109 та устувор инвестиция лойиҳаси амалга
 оширилмоқда.

**Чет эл сармоялари киритилиши ва чет эл сармоялари
 иштирокида фаолият кўрсатаётган корхоналар сонининг
 ўсиши**

Жаҳоннинг етакчи фирмалари ҳаво кемалари билан таъминланган «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси дунёнинг 25 мамлакати билан ҳаво алоқаларини ўрнатди, у мустақиллик йилларида 25 миллионга яқин йўловчига хизмат қилди. Агар Сизларга 1991 йилда Тошкентдан фақат Деҳли ва Қобул шаҳарларига учиб мумкин бўлган деб айтилса, буни тасаввур қилишингиз қийин бўлса керак.

Ўзбекистонда ахборот ва коммуникация технологиялари, телекоммуникация соҳаларида катта ютуқлар қўлга киритилди. Мамлакатимизнинг исталган нуқтасида тезкор ва ишончли телефон алоқасини таъминлайдиган кўп тармоқли коммуникация алоқа тизими ташкил этилди. **2003 йилда республика шаҳарларини рақамли телекоммуникация тармоқлари билан қамраб олиш даражаси 86 фоизга етди.**

Мустақиллик шарофати билан Ўзбекистонда миллий ахборот тизимини шакллантириш, ахборот технологияларини иқтисодиёт ва жамият ҳаётининг барча жабҳаларида кенг қўллаш ва халқаро ахборот жамиятига кириш учун пухта замин яратилди. Ахборотлаштириш миллий тизимини шакллантириш Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2002 йил 30 майдаги «Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида»ги Фармониға мувофиқ амалга оширилмоқда. Мамлакатимиз халқаро

Internet тизимига кенг миқёсда уланди ва аҳолига ахборот хизмати кўрсатиш амалга оширилди. Биргина 2003 йилда Internetдан фойдаланувчилар сони қарийб икки баравар кўпайди ва мамлакатимизнинг ярим миллиондан ортиқ аҳолиси ахборот хизматининг муҳим тури ҳисобланаётган Internet-клублар, Internet-кафелар сони йилдан-йилга кўпайиб бормоқда.

Халқаро Internetда Ўзбекистонни жаҳонга ҳар томонлама намоён этувчи миллий ахборот сегменти тобора ортиб бормоқда, 2004 йил апрель ойида «uz» ҳудудида рўйхатга олинган Web-сайтлар сони 2600 тага етди. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Президенти Матбуот хизматининг Web-сайти (www.press-service.uz) Internet тармоғи машҳур бўлиб кетди. Бугунги кунда Internetдан фойдаланувчилар Ислоҳ Каримовнинг 11 жилдлик асарлар тўплами электрон нусхаси билан ўзбек, рус ва инглиз тилларида танишиш имкониятига эгадирлар. Унда давлатимиз раҳбарининг фаолияти, республикамизнинг ички ва ташқи сиёсати мунтазам ёритиб борилмоқда. Сайтдан фойдаланувчилар географияси жаҳондаги 80 дан ортиқ мамлакатни қамраб олади.

Ватанимиз маънавий-маданий юксалиш йўлида

Жамият маънавияти мамлакат барқарорлиги ва тараққиётининг муҳим шарти ва кафолатидир.

Шунинг учун ҳам мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ жамият маънавиятини юксалтириш Ватанимиз тараққиётининг устувор йўналиши деб белгиланди.

Миллий маданиятимизга, жаҳон цивилизацияси тараққиётига буюк ҳисса қўшган бобокалонларимизнинг маънавий мероси халқимизга қайтарилди.

ЮНЕСКО билан ҳамкорликда қўйидаги буюк алломалар, давлат арбоблари, мутафаккирлар ва шоирларимизнинг юбилейлари нишонланди:

1991 й. – Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллиги;

1994 й. – Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллиги;

1996 й. – Амир Темура таваллудининг 660 йиллиги;

1997 й. – Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллиги;

1998 й. – Аҳмад Фарғоний таваллудининг 1200 йиллиги;

1998 й. – Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллиги;

1999 й. – Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллиги;

1999 й. – “Алпомиш” эпосининг 1000 йиллиги;

2000 й. – Бурҳониддин Марғинович таваллудининг 910 йиллиги;

2000 й. – Имом-ал Мотуридий таваллудининг 1130 йиллиги;

2000 й. – Камолиддин Беҳзод таваллудининг 545 йиллиги;

2001 й. — “Авесто” яратилганининг 2700 йиллиги;

2002 й. — Термиз шаҳрининг 2500 йиллиги;

2002 й. — Шаҳрисабз шаҳрининг 2700 йиллиги;

2003 й. — Абдухолиқ Фиждувоний таваллудининг 900 йиллиги.

Кўплаб Шарқ алломаларининг ўнлаб нодир ва ноёб асарлари ўзбек, инглиз, француз, немис, япон ва бошқа хорижий тилларда нашр этилди. Буларга Имом ал-Бухорий, Аҳмад ал-Фарғоний, Ҳаким ат-Термизий, Бурҳониддин Марғиноний, Имом ал-Мотуридий, Маҳмуд аз-Замахшарий, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Муҳаммад Бобур, Камолиддин Беҳзод, Шарафитдин Али Яздий, ан-Насавий ва бошқаларни киритиш мумкин.

Ислом Каримов ташаббуси билан Тошкентда мустамлакачилик даври қурбонлари хотирасини абадийлаштириш мақсадида «Шаҳидлар хотираси» ёдгорлик мажмуи, фашизмга қарши Ватан озодлиги учун жон фидо этган халқимизнинг фарзандлари хотирасини абадийлаштириш мақсадида «Хотира майдони» барпо этилди.

Мустақиллик шарофати билан диний қадриятлар, диний эътиқод қайта тикланди. Республикада 17 диний конфессия рўйхатга олинган ва расман фаолият кўрсатмоқда, 170 дан ортиқ диний ташкилотлар ишлаб турибди ва уларда Ўзбекистонда яшовчи 130 миллат ва элат вакиллари ўзларининг диний эҳтиёжларини қондирмоқдалар. 1,7 мингдан ортиқ масжидлар, христиан ибод-

датхоналари, синагогалар ва бошқа диний марказлар таъмирланди ва янгилари қурилди, 10 диний таълим муассасаси фаолият кўрсатмоқда, Тошкент Ислон университети очилди. Рамазон ҳайити, Қурбон ҳайити, қадимий халқ байрами – Наврўз қайта тикланди.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон халқи биринчи марта бевосита ҳукумат ҳомийлигида ҳаж ва умра амалларини адо этиш имкониятига эга бўлди. Мустақиллик йиллари давомида 40 мингга яқин ўзбекистонлик мусулмонлар Макка ва Мадина шаҳарларида ҳаж амалларини бажариб қайтдилар. Фақат 2003 йилда Саудия Арабистонига мамлакатимизнинг 4 мингга яқин фуқаролари бориб келдилар. Мазкур рақамни шўролар давлатининг 70 йиллик ҳукмронлиги даврида ҳаж ва умра амалларини адо этиш имкониятига эга бўлган 86 кишилик рақам билан солиштириш мутлақо мумкин эмас.

Мамлакатимизда ўзбек тилининг халқ ва давлат турмушидаги ўрни ва аҳамияти қайта тикланди, унинг раvнақи, қўлланилиши ва муҳофазаси давлат томонидан таъминланиши белгилаб қўйилган. Шу билан бирга Ўзбекистонда истиқомат қилаётган барча миллат ва элатларнинг тиллари, кадр-қиммати ҳам ўз ўрнига қўйилган.

Мустақиллик йилларида республикада оммавий жисмоний тарбия ва спорт соҳаларида улкан ўзгаришлар юз берди.

Масалан, Ўзбекистоннинг спорт мажмуаси 46 мингдан ортиқ турли иншоотлардан, шу жумладан, ўйингоҳлар, спорт заллари, майдонлар ва ҳоказолардан иборат; бадантарбия ва спорт билан 7 млн.га яқин одам шуғулланади; мустақиллик йилларида Ўзбекистон спортчилари олимпиадалар, Осиё ўйинлари, Осиё ва жаҳон чемпионатлари ва бошқа халқаро мусобақаларда 3000 дан ортиқ олтин, кумуш ва бронза нишонларини қўлга киритдилар.

Шахмат бўйича жаҳон чемпиони Рустам Қосимжонов, бокс бўйича жаҳон чемпионлари Муҳаммадқодир Абдуллаев, Артур Григорян, кураш бўйича жаҳон чемпионлари Ақобир полвон, Камол полвон, Тоштемир полвон ва теннис бўйича халқаро турнир ғолиби Ирода Тўлаганова каби спортчилар ўзбек халқининг ифтихоридир.

Президентимиз Ислам Каримов ташаббуси билан таълимни тубдан ислоҳ қилиш йўллари ишлаб чиқилди. 1997 йил 27 августда – Олий Мажлиснинг тўққизинчи сессиясида Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни ва Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури қабул қилинди. Миллий дастурнинг мақсади таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла халос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали кадрлар тайёрлаш миллий тизимини яратишдан иборатдир.

Республикада 64 та олий ўқув юрти, жумладан, 20 та университет, 9727 та мактаб фаолият кўрсатмоқда. Умумтаълим мактабларида ўқишлар 7 тилда олиб борилмоқда.

Мустақиллик йилларида янги типдаги таълим муассасалари очилди. Фақат 1998–2004 ўқув йиллари мобайнида замонавий ўқув ва ишлаб чиқариш ускуналари билан жиҳозланган 531 та касб-ҳунар коллежи, 59 та академик лицей барпо этилди, янги таълим стандартлари яратилди ва ўқув жараёнига жорий этилди.

Агар 1990 йилда давлат бюджетининг умумий сарфидан таълим ва фан учун ажратилган маблағ инвестиция билан бирга 21,1 фоизни ташкил этган бўлса, 2003 йилда 35 фоиздан ошиб кетди. Шу билан бирга бу мақсадлар учун бюджетдан ташқари маблағлар кенг кўламда жалб этилмоқда.

Қуролли кучлар — хавфсизлик таянчи

Мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ Ватан хавфсизлигини мустаҳкамлаш, ҳудудий бутунликни сақлаш давлатимизнинг диққат-эътиборидадир. Шу давр мобайнида миллий хавфсизлик концепцияси ишлаб чиқилди, 1996 йил 24 апрелда “Миллий хавфсизлик тўғрисида” Қонун қабул қилинди.

Миллий хавфсизлик, аввало, мамлакатнинг мудофаа қобилятига боғлиқ. Шу боисдан мам-

лакатнинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш чоралари кўрилди. 1991 йил сентябрда Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги тузилди. Ўзбекистон Парламентининг 1992 йил 14 январда қабул қилинган "Ўзбекистон ҳудудида жойлашган ҳарбий қисмлар ва қўшинларни ўз тасарруфига олиш тўғрисида"ги қарори асосида Ўзбекистоннинг ўз қуроли кучлари ташкил этилди. **14 январь Ватан ҳимоячилари куни деб эълон қилинди.**

Ўзбекистон Қуроли Кучлари қуруқликдаги қўшинлар, ҳарбий ҳаво кучлари, ҳаво ҳужумидан мудофаа қўшинлари, махсус ва муҳандислик-қурилиш қўшинлари ҳамда Миллий гвардиядан иборат.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-моддасига мувофиқ, Президент мамлакат Қуроли Кучларининг Олий Бош Қўмондони ҳисобланади.

Ўзбекистонда юқори малакали офицер кадрлар тайёрлаш тизими яратилди. Тошкент умумқўшин командирлари, Самарқанд автомобилчи командир-муҳандислар, Чирчиқ танкчи командир-муҳандислар, Жиззах авиация Олий Ҳарбий билим юртлири, Тошкент Ахборот технологиялари университетида ташкил этилган махсус факультет Қуроли Кучлар сафларига турли мутахассисликлар бўйича юқори малакали командирлар тайёрлаб етиштирмоқда.

Тошкентда олий қўмондонлар тайёрловчи Ҳарбий Академия фаолият кўрсатмоқда. Ҳарбий Академия замонавий ҳарбий билимларни эгаллаган,

Шарқ саркардаларининг, аввало, Соҳибқирон Амир Темурнинг ҳарбий санъатини, жаҳон ҳарбий илми ва жанговар тайёргарлигининг илғор тажрибаларини ўзлаштирган олий қўмондонларни тайёрлаб чиқармоқда. Ўзбекистонда миқдор жиҳатдан унча катта бўлмаган, лекин замонавий қуроллар билан қуролланган профессионал армия тузиш учун ҳарбий ислоҳотлар ўтказилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ўз фаолиятини қуйидаги тамойиллар асосида ташкил қилади ва амалга оширади:

- қонун устунлиги;
- марказлашган бошқарув ва яккабошчилик;
- доимий жанговар ва сафарбар ҳолатдаги тайёргарлик;
- фуқароларнинг умумий ҳарбий мажбурияти;
- коллектив хавфсизлик тизимини барпо қилиш, ҳарбий интизомга риоя қилиш;
- ҳарбий хизматчилар ва уларнинг оила аъзоларини ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимоя қилиш;

Мустақиллик йилларида Қуролли Кучларимизни замонавий ҳарбий техникалар, қурол-аслаҳалар билан таъминлаш даражаси тобора ўсиб бормоқда.

Ўзбекистон 1995 йил июль ойида НАТОнинг “Тинчлик йўлида ҳамкорлик” дастурига қўшилди. Бу дастур томонидан АҚШда, Қозоғистон ва Ўзбекистонда уюштирилган ҳарбий машқларда Ўзбекистон ҳарбий қисмларининг иштироки зобит ва аскарларнинг ҳарбий-техник тайёргарлигини янада кўтаришга хизмат қилмоқда:

Ҳеч қандай ёвуз экстремистлар Ўзбекистонни ўзи танлаган йўлидан қайтаролмайди. Бунинг гарови халқимизнинг огоҳлиги, мамлакатимизнинг мудофаа салоҳияти ва мустаҳкам Қуролли Кучларидир.

Халқаро терроризмга, диний ва сиёсий экстремизмга қарши курашни ташкил этиш бўйича жаҳон ҳамжамияти томонидан ўтказилаётган нуфузли йиғилишларда Ўзбекистон фаол қатнашмоқда, ўзининг самарали таклифларини илгари сурмоқда.

Халқаро ҳамкорлик

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигини қўлга киритган дастлабки кунлариданоқ жаҳон ҳамжамиятига қўшилиш, халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик қилиш йўлини танлади. Президентимиз Ислам Каримов ўзининг асарлари, маъруза ва нутқларида ташқи сиёсий ва иқтисодий алоқаларнинг асосий тамойилларини назарий ва амалий жиҳатдан пухта асослаб берди. Ташқи сиёсатга тинчлик, барқарорлик, ҳамкорлик йўли асос қилиб олинди.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистоннинг жаҳондаги нуфузли давлатлар — АҚШ, Германия, Буюк Британия, Франция, Италия, Япония, Хитой, Жанубий Корея, Туркия, Эрон, Покистон ва бошқа юздан ортиқ мамлакатлар билан ўзаро манфаатли алоқалари ўрнатилди ва бу жараён тобора кенгайиб, чуқурлашиб бормоқда.

Ўзбекистон Россия Федерацияси билан давлатлараро муносабатлар ўрнатиш ва ривожлантиришга алоҳида аҳамият бериб келмоқда.

В.В.Путиннинг Россия Президенти этиб сайланиши Россия ва Ўзбекистон ўртасидаги ҳамкорликни янги босқичга кўтарди. В.Путин қисқа муддатда Ўзбекистонга икки марта — 1999 йил 10—11 декабрда ва 2000 йил 18—19 май кунларида давлат ташрифи билан келди. Ташриф давомида икки мамлакат Президентлари ва расмий делегациялари ўртасида савдо-иқтисодий алоқаларни кенгайтириш, ҳарбий ва ҳарбий-техникавий ҳамкорлик, хавфсизлик, жумладан, Афғонистондаги вазиятни барқарорлаштириш, халқаро террорчиликка қарши курашиш ва бошқа масалалар муҳокама этилди.

2004 йил 16 июнда Ўзбекистон Республикаси ва Россия Федерацияси ўртасида стратегик шерикчилик тўғрисида битим имзоланди. Учрашув давомида Ўзбекистон Республикаси билан «Лукойл» нефть компанияси ОАЖ ҳамда «Ўзбек нефть-газ» миллий холдинг компанияси билан «Газпром» очиқ акциядорлик жамияти ўртасида маҳсулот тақсимотига оид битим имзоланди. Бу ҳужжат Россия томонидан Ўзбекистон ёқилғи — энергетикаси соҳасига қарийб 1 млрд. АҚШ доллари миқдоридан инвестиция киритишни назарда тутди. Икки мамлакат ўртасидаги савдо ҳажми 2003 йилда 1 млрд. 149 млн. АҚШ долларини ташкил этди.

Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилида халқаро муносабатларни йўлга қўйиш ва ривожлантириш, халқаро нуфузини кўтариш бобида асрларга тенг ишлар амалга оширилди:

- Ўзбекистонни 143 давлат тан олди;
- жаҳоннинг 120 мамлакати билан дипломатик алоқалар ўрнатилди;
- Тошкентда 43 мамлакатнинг элчихоналари очилди;
- республикада 88 та хорижий мамлакат ваколатхоналари аккредитация қилинган;
- дунёдаги 30 дан ортиқ давлатда Ўзбекистоннинг элчихоналари ва консуллари ишлаб турибди;
- Ўзбекистон 41 та нуфузли халқаро иқтисодий ва молия ташкилотларининг тенг ҳуқуқли аъзоси;
- жаҳоннинг 140 мамлакати билан савдо-иқтисодий муносабатлар ўрнатилган;
- мустақиллик йилларида Ўзбекистон иқтисодиётига 14 млрд. АҚШ доллари миқдорида хорижий инвестициялар жалб қилинди;
- хорижий сармоя иштирокида 2000 дан ортиқ корхоналар фаолият кўрсатмоқда;
- жаҳоннинг 80 мамлакатига Ўзбекистон маҳсулотлари экспорт қилинади.
- ташқи савдо балансининг ижобий сальдоси (қолдиғи) 2003 йилда 760 млн. АҚШ долларини ташкил этди.

Юқорида келтирилган маълумот ва рақамлар мамлакатимизни собитқадамлар билан Президентимиз

танлаб берган йўлдан буюк келажак сари олға қараб бораётганлигини кўрсатувчи ёрқин далиллардир.

Халқимиз мустақил тараққиётнинг ҳар бир йилида асрларга татиғулик бунёдкорлик ишларини амалга оширмоқда.

Огоҳ бўлайлик

Умри азиз ёш дўстлар!

Мустақиллик бу нафақат буюк ютуқ, шу билан бирга жуда катта масъулият ҳамдир. Мустақилликни асраш уни қўлга киритишга нисбатан оғирроқ вазифадир. Маълумки, жаҳон тарихида халқлар ўз сиёсий мустақиллигини қўлга киритгандан кейин уни ички ва ташқи душманлардан сақлаб қолиш, халқни бу масъулиятли ишга сафарбар этишга жиддий ёндаша олмаганлиги сабабли яна қарам бўлиб қолганлигини кўрсатувчи мисоллар кам эмас. Бу эса биздан доимо огоҳ бўлишни, мустақилликнинг ҳар қандай душманларига, жумладан, диний экстремизм ва халқаро терроризмга зарба беришни талаб этади.

XX асрда «экстремизм», «терроризм» тушунчалари энг кенг тарқалган сиёсий сўзлар қаторидан жой олди. Бомбаларнинг портлаши, сиёсий арбобларга нисбатан қотилликлар, самолёт ва одамларни гаровга олиш ҳозирги замон турмуш тарзининг ажралмас белгисига айланиб қолди.

Экстремизм қадимги латинча «*extremus*» сўзидан олинган бўлиб, ўз мақсадига эришиш учун

энг кескин ҳаракат усулидан фойдаланиш маъносини англатади. Терроризм экстремизмнинг тарихий тенгдоши ва унинг энг кескин даражадаги кўринишидир. Террор лотинча «terror» сўзидан олинган бўлиб, қўрқув, даҳшат деган маънони англатади. Мутахассислар террорни сиёсий душманга нисбатан қўрқитиш, зўравонлик йўли билан уни жисмоний жиҳатдан йўқотишга қаратилган хатти-ҳаракат деб таърифлайдилар. Агар дастлабки даврда террор давлат ёки жамоат арбобларига қарши қаратилган сиёсий терроризмнинг индивидуал кўринишида намоён бўлган бўлса, кейинчалик — XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб терроризм кенг миқёсда ва энди жамиятга ёки бутун бир давлатга қарши қаратилган тарзда намоён бўла бошлади.

XX асрнинг 70-йилларида «халқаро терроризм» тушунчаси пайдо бўлди. Халқаро терроризм одамларнинг бемаъни ўлимига сабаб бўладиган, давлатнинг табиий ҳаётини бузадиган хавfli ижтимоий хатти-ҳаракатларнинг йиғиндисидир.

Кундалик ҳаётимизда тез-тез эшитилиб турадиган тушунчалардан яна бири «диний фундаментализм»дир. Бу тушунча ҳар қандай тараққиётнинг душмани, ўз сиёсий мақсадларини диний ниқоб остида олиб борувчи ўта консерватив диний оқим ҳисобланади. Бундай консерватив оқимлар барча динларга хосдир. Лекин XX асрнинг охириги ўн йилларида ислом омилининг фаоллашиб кетганлиги сабабли террорчи экстремистик ташкилот-

ларнинг кўпчилиги исломдан кенг кўламда ўз мақсадлари йўлида фойдалана бошладилар.

Халқаро терроризм маълум даражада сиёсий ва диний экстремизмнинг оқибати сифатида XX асрнинг охирига келиб бутун бир мамлакат ва халқлар хавфсизлигига раҳна солмоқда.

Терроризм — бу минглаб кишиларнинг ўлими, миллионлаб одамларнинг азоб-уқубатидир. Терроризм ҳозирги шароитда маълум бир миллатга тегишли ҳодиса бўлиб қолмай, балки миллатларни вайрон қилувчи кучга айланди. У жуда катта моддий бойлик ва маблағларга, замонавий қурол-аслаҳаларга эга.

Терроризмнинг шафқатсиз усуллари одамларга саноксиз азоб-уқубат келтирмоқда. Терроризм бутун дунёда кучайиб бормоқда. Чеченистондаги воқеалар билан боғлиқ бўлган террорчилик ҳаракатларининг кучайиши, Москвадаги, Россия Федерациясининг бошқа шаҳарларидаги террорчилик чиқишлари, Тожикистон ва Афғонистон ҳудудларидаги террорчилик ҳаракатлари, Тошкентдаги 1999 йил февраль воқеалари, экстремистик гуруҳларнинг 2000 йилдаги Сариосиё ва Узунга қилган қуролли ҳужумлари, АҚШдаги 2001 йил 11 сентябрь террорчилик вайронагарчиликлари, Индонезия, Испания ва Сирида 2004 йилда бўлиб ўтган террорчилик ҳаракатлари, 2004 йил 29—30 март ва 1 апрелда Тошкентда ва Бухоро вилояти Ромитан туманидаги террорчилик ҳаракатлари, 2004 йил 30 июль куни Тошкентда —

Исроил ва АҚШ элчихоналари олдида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси биносида содир этилган террорчилик ҳаракатлари фикримизнинг далилидир.

Ўзбекистонда бўлиб ўтган террорчилик ҳаракати билан халқаро терроризм ўртасида бевосита боғлиқлик борлиги ҳаммага аён.

Барча ривожланган мамлакатлар, бутун тараққийпарвар инсоният терроризмнинг бундай қутуришлари олдини олишга, уларнинг раҳнамолари танобини тортиб қўйишга чақирмоқдалар.

Президентимиз Ислам Каримов терроризм билан кураш фақат мавжуд ҳаракатда иштирок этувчиларни йўқотиш билан чегараланиб қолмасдан, уларга хизмат қилаётган базаларга ҳам қарши қаратилиши кераклигини бир неча бор таъкидлаб ўтганлар.

Одамлар онгини заҳарловчи терроризмни қуроласлаҳа билан таъминлаб турувчи марказлар билан кескин кураш олиб бориш керак. Террорга ва гиёҳванд моддалар савдоси билан шуғулланувчиларга нисбатан бетараф турувчи мамлакатнинг ўзи бўлиши мумкин эмас.

Ҳозирги вақтда терроризмнинг ядро, кимёвий, биологик кўринишлари мавжуд.

Оммавий қиргин қуролларидан фойдаланаётган терроризмнинг олдини олиш халқаро ва миллий хавфсизлик учун биринчи даражали вазифа бўлиб турибди. Ҳозирча бирор-бир террорчилик ташкилоти ядро, кимёвий ёки биологик қуролларга эга эканлиги тўғрисида маълумот йўқ, шунга қарамас-

дан мазкур қуролларга эга бўлиш имконияти реал мавжуд. Бу одамзодни ларзага келтиради.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда ҳукм сураётган тинчлик ва тотувликни бузишга ҳаракат қилаётган террористик ва экстремистик кучлар мавжуд. Улар ўз олдиларига қўйган мақсад давлатимизни ағдариш, танлаган йўлимиздан бизни қайтаришдан иборатдир. Бундай қабиҳ ниятли кучлар ва марказлар пухта ўйланган режа асосида, катта маблағ билан таъминланган ҳолда, энг замонавий восита ва имкониятларга эга бўлган тарзда ҳаракат қилмоқдалар. Улардан бири ҳар хил марказлар томонидан маблағ билан таъминланиб турувчи «Ҳизбут-таҳрир» оқимидир. Мазкур диний оқим тарафдорлари ҳеч қандай ақлга сиғмайдиган афсонавий ғояни олдинга сурмоқдалар. Яъни, гўё барча муслмонлар халифалик деб ном олган диний давлатга бирлашишлари керак ва уни битта халифа бошқариши зарур эмиш. Бир ўйлаб кўрайлик, азиз ёшлар!

Ҳозирги, XXI аср бошларидаги шароит бундан минг йиллар олдин мавжуд бўлган шароитдан тубдан фарқ қилибгина қолмасдан, унинг қарама-қаршисидир. Тарихни орқага қайтариш мумкин эмас. «Ҳизбут-таҳрир» диний оқими, унинг ақидапараст «доҳий»лари дунё харитасини ўзгартиришга, халқларни ўрта асрларда ҳукм сурган жаҳолат даврига қайтаришга қанчалик уринмасинлар, улар ўз ниятларига эриша олмайдилар. зеро биз, Президентимиз таъкидлаганидек, «қандайдир бечора, кимни-

дир етаклашига муҳтож бўлган давлат ёки халқ эмас-миз».

Сизларга ўрта мактабдан маълумки, азиз дўстлар, Ўзбекистон терроризмга, диний ва сиёсий экстремизмга қарши қаратилган турли халқаро ташкилотлар ишида фаол қатнашиб келмоқда ва аср вабоси бўлган бундай ҳаракатларнинг олдини олиш бўйича ўз таклифларини киритмоқда. Бунга мисол тариқасида Шанхай ҳамкорлик ташкилоти фаолиятини келтириш мумкин.

1996 йилда Шанхайда, 1997 йилда Москвада бўлиб ўтган Хитой, Россия, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон давлат раҳбарларининг саммитида ҳарбий соҳада ҳамда чегара ҳудудларида ўзаро ишончни мустаҳкамлаш, қуроли кучларни қисқартириш тўғрисида шартномалар имзоланди. Шу тариқа «Шанхай форуми» ёки «Шанхай бешлиги» ташкилоти тузилган эди.

2001 йил 14–15 июнь кунлари Хитойда навбатдаги Шанхай саммити бўлиб ўтди. Унинг ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов қатнашди ва Ўзбекистоннинг «Шанхай форуми»га тўла ҳуқуқли аъзо бўлиши тўғрисида баёнот имзоланди.

Ўзбекистон Президентининг таклифи билан «Шанхай форуми» номи Шанхай ҳамкорлик ташкилоти – ШҲТ деб ўзгартирилди. Ўзбекистон унинг асосчиларидан бири бўлди.

2001 йил июнда бўлган саммит якунида Шанхай ҳамкорлик ташкилотини тузиш тўғрисида

Декларация ҳамда террорчилик, айирмачилик ва экстремизмга қарши кураш борасидаги Шанхай конвенцияси имзоланди.

2002 йил 6-7 июнь кунлари ШХТга аъзо мамлакатлар давлат бошлиқларининг Санкт-Петербург шаҳрида навбатдаги саммити бўлиб ўтди. Музокаралар якунида ШХТга аъзо давлатлар раҳбарларининг Декларацияси, ташкилотнинг таъсис ҳужжати – ШХТ Хартияси, ШХТга аъзо давлатлар ўртасидаги **Минтақавий аксилтеррор тузилмаси** ҳақидаги битим имзоланди. 2003 йил 29 май куни Москвада бўлиб ўтган саммитда ШХТнинг доимий амал қилувчи идоралари – Пекинда котибият ва Тошкентда Минтақавий аксилтеррор тузилмаси (МАТТ) ижроия қўмитасини ишга туширишга қарор қилинди. Бу ташкилотлар 2004 йил январдан иш бошладилар.

2004 йил 17 июнь куни Тошкентда ШХТга аъзо давлат раҳбарларининг саммити бўлиб ўтди. Унда икки асосий масала – хавфсизлик ва савдо-иқтисодий ҳамкорлик бўйича музокаралар бўлди. Саммитда 2004 йил март ойида Ўзбекистонда содир этилган террорчилик ҳаракати нафақат Ўзбекистонда, балки бутун Марказий Осиё минтақасида вазиятни издан чиқаришга қаратилганлиги қайд этилди. Бутун дунёда террорчилик кучайиб, ядровий, кимёвий, биологик, электрон террорчилик хавфи пайдо бўлганлиги, террорчилар базаларини йўқотиш, одамларнинг онгини заҳарлайдиган, террорчиликни молиялаштирадиган марказларга қарши кескин кураш

олиб бориш зарурлиги таъкидланди. Шу боисдан Тошкентда ташкил этилган МАТТ зиммасига ахборот алмашиш, чегара ва божхона қўмиталарининг, махсус хизматларнинг ҳамкорлигини мувофиқлаштириш, шу орқали террорчиликнинг олдини олиш вазифаси юклатилган.

Хулоса қилиб айтганда, ШХТнинг шаклланиш даври ниҳоясига етди, ҳамкорликнинг янги даври бошланди. ШХТнинг Тошкент келишувлари хавфсизликнинг мустақамланишига, иқтисодиётнинг юксалиши ва халқлар фаровонлигининг ошишига катта умид уйғотди.

Азиз тјалаба!

Биз нотинч ва таҳликали даврда яшаётганимизни унутманг! Инсоният XXI асрга ўзининг энг яхши ниятлари билан қадам қўйган бир вақтда халқаро терроризм ва диний экстремизм мамлакат ва халқлар ҳаётига хавф солмоқда, уларнинг доимо қўрқув остида яшашини хоҳламоқда. Бугунги кунда дунёда бирорта давлат йўқки, у терроризм ва экстремизм хавфи остида яшамаётган бўлса. Терроризм дунё миқёсидаги вабога айланмоқда. Шунинг учун ҳам Президентимиз Ислон Каримов Сизларга шу муқаддас заминни сақлаш зарурлиги тўғрисида қалб сўзлари билан мурожаат этади: «Эй болам, сенинг Ватанинг битта — барчамизга азиз, бетакрор мана шу Ўзбекистон. Ота-боболарингни хоки шу ерда ётибди. Шу муқаддас замин

сени дунёга келтирган, сен уни обод этишинг, ҳимоя қилишинг шарт».

Сизнинг олий таълим муассасангиз

Ҳурматли талаба!

Кўлингиздаги эслатманинг бу қисмида биз Сизга олий таълим муассасасининг тузилиши, унинг бошқариш тизимидаги бўғинлари, уларнинг ҳар бирининг ўқув жараёнида тутган ўрни ва роли, таълим олиш давомида Сиз риоя қилишингиз зарур бўлган тартиб-интизомнинг энг асосий қондалари ва шу каби масалалар устида қисқача тўхталиб ўтамиз. Албатта, ўқиш давомида олий таълим муассасаларига тааллуқли бўлган, унинг мазмуни ва моҳиятини ифодалайдиган томонлари билан тўлароқ танишиб олиш имкониятига эга бўласиз. Лекин тақдим этилаётган маълумотлар Сизни янги шароитга, олий таълим муассасасидаги мавжуд шароитга тезроқ кўникиб кетишингизга ёрдам беради, деб ишонамиз.

Олий таълим муассасалари (университетлар, академиялар, институтлар ва бошқалар)да юқори мадакали мутахассислар тайёрланади.

Олий мутахассислик таълими бакалаврият ҳамда магистратурага бўлинади.

Бакалаврият — олий таълим йўналишларидан бири бўйича пухта билим беради, ўқиш муддати камида тўрт йил бўлиб, олий маълумот ва таянч мутахассислик дипломини олиш билан тугайди.

Магистратура — аниқ мутахассислик бўйича бакалаврият негизида камида икки йил давом этадиган олий таълим бўлиб, ундаги таҳсил якуний квалификациян давлат аттестацияси ва магистрлик диссертациясини ҳимоя қилиш билан ниҳоясига етказилади.

Аспирантура — магистрлик негизида 3 йил давом этади ва номзодлик диссертациясини ҳимоя қилиш ҳамда танланган мутахассислик бўйича «фан номзоди» илмий даражасини олиш билан якунланади.

Докторантура — фан номзоди илмий даражаси негизида 3 йил давом этади, «фан доктори» илмий даражасини олиш учун диссертация ҳимоя қилиш билан ниҳоясига етади.

Олий таълим муассасасига бевосита раҳбарликни унинг ректори амалга оширади.

Ректор — лотинча «*rektor*» сўзидан олинган бўлиб, олий таълим муассасасининг раҳбари деган маънони англатади. Ректор Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тайинланади ва у, ўзи раҳбарлик қилаётган олий таълим муассасасида «Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури» (дастур тўғрисида ўқиш давомида тўлиқ маълумотларга эга бўласиз) асосида таълим соҳасидаги ягона давлат сиёсатини рўёбга чиқаришга масъул. Шу билан бирга ректор олий таълим муассасаси фаолиятига тааллуқли келажакка мўлжалланган ишларни режалаштиради ва уларни амалга оширишни таъминлайди, олий таълим муассасаси ваколати доирасида ходимлар ва

талабалар бажаришлари мажбурий бўлган буйруқлар чиқаради, талабаларнинг ўқиш шароитларини яхшилашга ва уларни ўз вақтида стипендия билан таъминлаб туришга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширади.

Ректор олий таълим муассасасига раҳбарлик қилишда ўз ҳузурида тузилган илмий кенгаш, ўринбосарлари — проректорлар, факультет деканлари ва кафедра мудирлари фаолиятларига таянади.

Илмий кенгаш — олий таълим муассасасининг ректори раҳбарлигида проректорлар, факультет деканлари, етакчи кафедра мудирлари, профессор-ўқитувчилар, аъло даражада ўқийдиган фаол талабалар таркибидан иборат жамоатчилик ташкилоти бўлиб, у таълим муассасасидаги ўқув, илмий-услубий, илмий-тадқиқот, маънавий-маърифий ва тарбиявий ишларни уйғунлаштиришга қаратилган асосий масалаларни муҳокама этади ва улар бўйича қарорлар қабул қилади. Талабалар илмий кенгаш мажлисига киритилган масалаларнинг муҳокамасида ундаги ўз вакиллари орқали иштирок этишлари мумкин.

Проректор сўзи «про» — бирга ва «ректор» сўзларидан ташкил топган бўлиб, бирга бошқариш маъносини билдиради. Олий таълим муассасаларида проректорлар, асосан, қуйидаги масалалар бўйича фаолият кўрсатадилар: маънавият ва маърифат масалалари бўйича проректор; ўқув ишлари бўйича проректор; илмий ишлар ва ахборот технологиялари

бўйича проректор; иқтисод ва тадбиркорлик ишлари бўйича проректор.

Таълим йўналишлари ва мутахассисликлар бўйича олий таълим муассасаси таркибида факультетлар ташкил этилади. Факультетда, одатда, бакалавриятнинг бир нечта таълим йўналишлари бўйича ўқув-тарбия жараёни ташкил этилиши мумкин.

Факультет — лотинча «*fakultas*» сўзидан олинган бўлиб, олий таълим муассасасининг ўқув-илмий ва маъмурий бўлинмаси маъносини билдиради. Факультетни декан бошқаради. Факультетда унинг йўналишига қараб бир нечта кафедралар фаолият кўрсатишлари мумкин.

Декан (лот. *decanus* — ўнбоши; Қадимги Рим қўшинида 10 та аскарнинг бошлиғи) олий таълим муассасасида факультетнинг ўқув, илмий ва тарбиявий ишлари раҳбари. Факультет деканининг маънавий ва маърифат масалалари ҳамда ўқув ишлари бўйича ўринбосарлари бўлади. Деканнинг идораси деканат деб аталади. **Деканат** олий таълим муассасасининг талабалар билан ишлайдиган асосий бўлинмасидир. Декан қўйидаги вазифаларни бажаради:

· факультет доирасида илмий кенгашга раҳбарлик қилади ва талабалар илмий-тадқиқот ишлари кенгаши фаолиятини назорат қилади;

· факультетнинг ўқув-тарбиявий, илмий-услубий, илмий-тадқиқот ишларига бевосита раҳбарлик қилади;

- ўқув режа, ўқув дастурлари ва бошқа меъёрий ҳужжатлар бажарилишини таъминлайди;

- кафедралараро илмий-услубий, илмий-амалий мажлислар ва конференцияларни ташкил қилади ва ўтказиши;

- ўқув жараёни жадвали тузилишига раҳбарлик қилади;

- ўқув жараёнида талабаларнинг давомати ва ўзлаштирилишини назорат қилади, уларнинг билим даражасини рейтинг тизими асосида баҳолашни ташкил этади;

- ўқув жараёнига янги педагогик ўқув технологияларни жорий этиш бўйича чора-тадбирлар ишлаб чиқади ва амалга оширади;

- талабаларни курсдан курсга ўтказиш, академик таътиллар бериш, давлат аттестациясига қатнашиш ва битирув ишларини ҳимоя қилишга тегишли буйруқлар тайёрлайди;

- ўрнатилган тартибда талабаларни стипендияларга тавсия этади ва талабалар уйидан жой беради;

- факультетни аввал битирганлар билан алоқа ўрнатади, уларнинг амалий фаолияти давомида тўплаган ижобий тажрибаларини ўрганади ва уларни кадрлар тайёрлаш сифатини оширишда қўллайдди;

- иқтидорли ва ўқишда алоҳида ютуқларга эришган талабаларга зарурий шароитлар яратиб беради;

- талабаларнинг мустақил иши учун шароит яратиши ва унинг назоратини ташкил этади;

· таълим-тарбия сифатини янада ошириш мақсадида талабаларнинг ота-оналари, васийлик, жамоатчилик кенгашлари аъзоларини бу ишга жалб қилади;

· талабаларни гувоҳнома, рейтинг дафтарчаси, бошқа ҳужжат ва маълумотлар билан таъминлайди.

Олий таълим муассасасида таълим йўналишлари ўқув режасидаги фанлар бўйича машғулотлар тегишли кафедралар томонидан амалга оширилади.

Кафедра (юнонча *kathedra* — стул, ўриндиқ) — 1) минбар, унга кўтарилиб маъруза ўқилади, нутқ сўзланади ва аудитория олдида чиқиш қилинади; 2) олий таълим дастуридаги ўзаро боғлиқ фанларни ўқитиш ва шу соҳа бўйича илмий ва илмий-услубий тадқиқотлар ўтказувчи бўлинма. Кафедралар умумтаълим, умумкасбий ёки ихтисослик йўналишлари бўйича ташкил этилади.

Кафедра олий таълим муассасасининг бошланғич ва асосий ўқув - илмий марказидир. Кафедрани унинг мудирини бошқаради.

Кафедра мудирини:

· давлат таълим стандартларига мувофиқ ишлаб чиқилган ўқув режа ва дастурлар асосида муайян фанлар бўйича ўқув жараёнини юқори даражада таъминлашга масъул;

· кафедрада ўтказилаётган илмий, илмий-услубий ишларни бошқаради;

· талабалар давомати, билими ва кўникмаларининг мониторингини олиб боради;

· дарсларга ўзаро ташрифларни ва очиқ лекцияларни ташкил қилади ва таҳлил этади;

· таълим йўналишлари бўйича кадрларга буюртма берувчи корхона ва ташкилотлар билан узвий алоқа ўрнатади ва ҳамкорликда иш олиб боради;

· фанлар бўйича ўқув жараёнининг адабиётлар билан таъминланишини ташкил этади.

Кафедрада профессор, доцент, катта ўқитувчи ва ассистентлар фаолият кўрсатади.

Профессор (лот. professor — мураббий) — тегишли илмий унвонли, олий таълим муассасасида асосий назарий машғулотлар (лекциялар)ни олиб борувчи ҳамда илмий-тадқиқот ишларига раҳбарлик қилувчи юқори малакали ўқитувчи.

Доцент (лот. docens — ўқитаётган) — тегишли илмий унвонли, фанлар бўйича назарий ва амалий дарслар, илмий тадқиқотлар олиб борувчи етакчи ўқитувчи.

Катта ўқитувчи — кўп йиллик илмий-педагогик иш тажрибасига эга бўлган, олатда, илмий даражаси бўлмаган ўқитувчи.

Ассистент (лот. assistens — қатнашаётган, ёрдамлашаётган) — профессор ёки доцент раҳбарлиги остида талабалар билан лаборатория ва амалий машғулотларни ўтказувчи ўқитувчи. У кафедранинг илмий-тадқиқот, илмий-услубий ишларида иштирок этади.

Кафедра ўқитувчилари маъруза дарсларни икки ва ундан кўп гуруҳларни бирлаштириб, амалий машғулотларни бир академик гуруҳда, лабора-

тория дарсларини кичик гуруҳларда ўтказадилар. Талабаларнинг давомати, билими ва кўникмаларини баҳолайдилар ва барча маълумотларни деканатга тақдим этадилар.

Ўқув гуруҳлари деканат томонидан таълим йўналишлари (мутахассисликлари) ва ўқитиш тиллари бўйича талабалар сонидан келиб чиққан ҳолда тузилади.

Ҳар бир ўқув гуруҳида деканат билан келишилган ҳолда **гуруҳ сардори сайланади. Гуруҳ сардори гуруҳ аъзолари ва деканат ўртасидаги алоқаларни амалга оширади.**

Ҳар бир ўқув гуруҳига деканат томонидан мураббий (куратор) бириктирилади.

Куратор латинча «curator» сўзидан олинган бўлиб, бирор иш, бирор шахс, бирор нарса устидан назорат олиб бориш топширилган ҳомий. Олий таълим муассасасида гуруҳ мураббийси талабалар билан маънавий-маърифий, тарбиявий ишларни олиб боради, яккама-якка суҳбатлар ўтказди, ҳаётий маслаҳатлар беради, зарур бўлган ҳолларда талабалар ота-оналари билан боғланади, ўз фаолияти тўғрисида деканатга мунтазам равишда ҳисобот бериб боради.

Ўқитиш муддати талабалар томонидан ўқув режа ва дастур ўзлаштирилиши учун белгиланган меъёрий муддатдир. **Бакалаврият учун бу камида 4 йил, магистратура учун камида 2 йил.** Ўқув жараёни ўқув йиллари бўйича амалга оширилади.

Ўқув йили — 2 сентябрдан 30 июнгача бўлган олий таълим муассасасининг фаолият даври. Ўқув йили, одатда, икки ўқув семестрига бўлинади.

Ўқув семестри — олий таълим муассасасида ўқув йилининг ярмини ташкил этувчи, ўзаро боғлиқ фанларнинг маълум мажмуини ўзлаштиришга мўлжалланган ва улар бўйича якуний назорат билан тугалланадиган қисми.

Ўқув семестри давомида ўқув режаси асосида тuzилган дарс жадвалига мувофиқ лекциялар, лаборатория ва амалий машғулотлар, семинарлар ва бошқа аудитория машғулотлари ўтказилади.

Ўқув режаси — тегишли йўналиш ва мутахассисликлар бўйича ўқитиладиган ўқув фанлари ва курсларининг таркибини ҳамда уларнинг ўқув семестри бўйича ҳажмини соатларда белгилайдиган меъёрий ҳужжат.

Дарс жадвали — олий таълим муассасасида ҳар ўқув семестри бўйича ўқув ҳафтасида (олти кунлик) муайян фандан ўқув машғулотларини ўтказиш кетма-кетлигини белгилайдиган ҳужжат. Дарс жадвали, одатда, факультет декани томонидан тасдиқланади.

Лекция — ўқиш, ўқитувчининг ижодий тавсифидаги аудиторияда ўқув режаси бўйича ўтказиладиган назарий дарс машғулоти.

Зарур ҳолларда ўқитувчи тегишли мавзу бўйича дарсдан олдин қўшимча материаллар тарқатиши мумкин.

Лаборатория ишлари ёки амалий машғулот назарий билимларни чуқур ўзлаштириш ва мустақкамлашга қаратилган аудиториядаги ўқув машғулотларидир.

Семинар (лот.seminarium – кўчириб ўтказиш) – талабаларни мустақил таълим олиш, мустақил фикрлаш ва ижодий меҳнатга тайёрлаш учун мўлжалланган, уларнинг фан бўйича билимларини чуқурлаштириш ва кенгайтиришга қаратилган аудитория ўқув машғулотларининг тури.

Олий таълим муассасаларида талабаларнинг ҳафталик ўқув юкмаси 54 соатни ташкил қилади. Булардан 32 соати – аудитория машғулотлари, 22 соати аудиториядан ташқари мустақил иш.

Мустақил иш – назарий ўқитишни мустақил тарзда ташкил қилиш шакли. Бунда талабалар ўқув ва илмий адабиётлар билан ишлайди, шу жумладан, интернет воситасида ўз соҳаси бўйича корхоналарда, илмий муассасаларда, лабораторияларда билим ва кўникмаларни мустақил равишда оширади.

Таълим дастурининг маълум бир қисми тугаллангач, одатда, баҳорги семестр якунида малакавий амалиёт ўтказилади.

Малакавий амалиёт – ўқув жараёнининг назарий билимларини мустақкамлаш, амалий кўникмалар ҳосил қилиш учун ўтказилади. Малакавий амалиёт тажрибали ўқитувчи раҳбарлигида, йирик корхона ва муассасаларда ўтказилади. Малакавий амалиёт натижалари бўйича талаба ҳисобот ёзади ва уни махсус комиссияда ҳимоя қилади.

Ҳар бир олий таълим муассасаси ўзининг кутубхонасига эга.

Кутубхона — дарслик ва бошқа ўқув адабиётларидан жамоатчилик фойдаланишини ташкил этувчи маданий-маърифий ва ахборот маркази.

Кутубхона хизматларидан олий таълим муассасасида ўқиётган барча талабалар фойдаланиш ҳуқуқига эга. Ўқиш жараёнида ҳар бир талаба ўзига зарур бўлган ўқув адабиётларни белгиланган маълум муддатга олиши мумкин. Зарур адабиёт билан танишиб чиқиш учун кутубхона таркибидаги ўқув залларидан фойдаланиш мумкин.

Талабалар уйи — таълим олиш даврида бошқа вилоятлардан келган талабаларни вақтинчалик яшаш жойи билан таъминлайди. Талабалар уйидан жой олиш учун факультет декани номига ариза ёзилади. Мазкур ариза ўрнатилган тартибда кўриб чиқилгач, талабага яшаш жойи берилади.

Талабалар уйида яшовчилар учун зарурий шарт-шароитлар яратилади.

Талабалар уйида ички тартиб-қоида мавжуд бўлиб, унга барча талабалар бўйсунishi лозим. Ички тартиб-қоидага зид фаолият олиб борган талаба тегишли тартибда талабалар уйи маъмурияти томонидан огоҳлантирилади. Агарда бу натижа бермаса, яшаш жойидан маҳрум қилинади.

Стипендия (лот.stipendium — тўлов, маош) — давлат олий таълим муассасасининг кундузги бўлимида яхши баҳолар билан ўқиётган талабаларга мунтазам (ҳар ойда) тўлаб бориладиган пул.

Стипендиялар миқдори ва тўлаш тартиби тегишли Низом орқали белгиланади.

Ёш дўстим!

Сиз талабалик йиллари давомида эслатмада келтирилгандан кўра бир неча ҳисса кўпроқ маълумотларга эга бўласиз. Шунга қарамай, мана шу озгина дастлабки билимлар Сизнинг қалбингизни она-Ватан учун ифтихор ҳислари билан тўлдиришига, Сизнинг унга бўлган фарзандлик меҳрингизни оширишига, Ватаннинг гуллаб-яшнаши ва тараққиёти учун шараф билан хизмат қиладиган малакали мутахассис бўлиб етишишингизга кўмаклашувига ишончимиз комил.

ОҚ ЙЎЛ!

(Биринчи курс талабалари учун эслатма)

Нашр учун масъул *Н.А.Халилов*

Мусаҳҳиҳа М.Саъдуллаева

Компьютерда саҳифаловчилар *З.Аҳмедова, Б.Абдухалилов*
ИБ № 4240

Босишга 12.08.04. й. да рухсат этилди. Бичими 60x90.¹/₃₂.

Офсет қоғози. 2,0 босма тобоғи. 1,71 нашр тобоғи.

Адади 30000 нусха. 78—2004 рақамли шартнома.

191 рақамли буюртма.

Андоза нусхаси Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлигининг «ЎАЖБНТ» Марказида
тайёрланди. «ЎАЖБНТ» Маркази, Тошкент,
Пахтакор кўчаси, 3.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг Фафур
Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 700129.

Тошкент. Навоий кучаси, 30 // 700128. Тошкент.

Усмон Юсулов кўчаси, 86.

098

Оқ йўл: Биринчи курс талабалари учун
эслатма. Ўзбекистон Республикаси Олий
ва ўрта махсус таълим вазирлиги. – Т.:
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа
ижодий уйи. 2004. – 64 б.

ББКТ 74. 58